

Pelikán, Jarmil

K šedesátinám prof. Miroslava Mikuláška

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1991, vol. 40, iss. D38, pp. [6]-10

ISBN 80-210-0339-1

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108242>

Access Date: 05. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

PROFESOR MIROSLAV MIKULÁŠEK

K ŠEDESÁTINÁM PROF. MIROSLAVA MIKULÁŠKA

Prof. PhDr. Miroslav Mikulášek, DrSc., vedoucí katedry ruské a sovětské literatury a slovanských literatur na filozofické fakultě MU, zasahuje svou podnětnou působností do mnoha oblastí veřejného, vědeckého, kulturního a uměleckého života, teoreticky domýšlí problematiku svého vlastního oboru i obecnější otázky slovesné tvorby, významně se podílí na utváření kulturního klimatu jihomoravské metropole, na tvůrčích diskusích spisovatelských svazů, literárních časopisů a masově sdělovacích prostředků. Na tomto místě si všimneme především jeho činnosti pedagogické a badatelské, spojené s profesí vysokoškolského učitele a zaměřené na odborné rozvíjení československé rusistiky a slavistiky.

M. Mikulášek je od svého mládí spjat s brněnským kulturním prostředím. Narodil se 14. března 1930 v Rosicích u Brna v dělnické rodině, studoval na I. státním reálném gymnáziu na Starém Brně a v letech 1949 až 1953 absolvoval obor ruština-čeština na filozofické fakultě brněnské univerzity. Po dvouletém působení ve funkci asistenta katedry rusistiky a literární vědy vstoupil do vědecké aspirantury, jejíž převážnou část (1956 až 1960) absolvoval na leningradské univerzitě, kde 28. 6. 1960 obhájil kandidátskou práci Vývoj sovětské komedie v letech 1925—1934. Po návratu na svou mateřskou katedru byl pověřen přednáškami z ruské sovětské literatury. Po obhájení habilitační práce byl 1. června 1964 jmenován a ustanoven docentem ruské a sovětské literatury. Ve školním roce 1965/66 působil jako hostující docent na univerzitě v Greifswaldu (NDR), ve šk. r. 1966/67 a v letech 1970—1972, 1977—1979 externě přednášel na katedře dějin a teorie divadla FF UK v Praze. 30. listopadu 1978 získal hodnost doktora věd o umění a ke dni 1. září 1980 byl jmenován profesorem pro ruskou a sovětskou literaturu. Od r. 1975 vykonával funkci zastupujícího vedoucího katedry a od r. 1982 vede katedru ruské a sovětské literatury a slovanských literatur. Přednáší ve všech formách stu-

dia na FF MU, vede aspiranty a mladé vědecké pracovníky. Vychoval řadu úspěšných absolventů školy, gymnazijních učitelů a erudovaných odborníků v oblasti rusistiky a slavistiky.

Profesor Mikulášek náleží k předním osobnostem československé literárněvědné rusistiky, slavistiky a uměnovědy. V jeho osobě se v citlivé symbióze spojily pozitivní badatelské tradice české srovnávací literární vědy slavistické (je žákem a pokračovatelem Franka Wollmana, vycházejícího z historickosrovnávací školy A. Veselovského), opřené o komparatisticky orientovanou metodologii, v níž získal znamenitou průpravu během svého aspirantského pobytu v Leningradě a v dalším soustavném studiu a kritickém vyrovnávání se s nejnovějšími výsledky světového literárněvědného bádání.

Od počátků své publikační činnosti usiloval M. Mikulášek o teoretické prohlubování vši své pedagogické a vědeckovýzkumné činnosti a záhy se vyhranil jako tvůrčí badatelský typ. V československém i zahraničním odborném tisku uveřejnil více než 150 vědeckých studií, statí a recenzí, samostatně vyšlo několik jeho vědeckých a populárněvědných monografií. Zabýval se v nich dějinami, genologií i estetickoteoretickou problematikou české, ruské a sovětské literatury a kultury (dramatikou, prózou, poezií, divadlem, kategoriemi i evolucí humoru a satiry, tvůrčími literárními metodami, styky a vztahy i literárněvědnou metodologií) — a to ve slavistickém i širším evropském aspektu a kontextu. Svědčí o tom rusky psané monografie *Vývojové cesty sovětské komedie v letech 1925—1934* (Praha 1962) a *dramatické tvorbě V. V. Majakovského věnovaný Vítězný smích* (Brno 1975), dále kniha *Socialistická revoluce a sovětská literatura* (Praha 1979), sledující tvůrčí novátorství a žánrově stylové tendence sovětské literatury na pozadí světového literárního procesu, jakož i literární medailón o životě a díle Majakovského (Praha 1982) s vnitřně propojeným proudem výkladu básníkova života a tvorby, nebo nástin vývoje současného sovětského dramatu, obsažený ve sborníku *Současná sovětská literatura* (Praha 1984, spoluautoři M. Zahrádka a D. Žváček).

Již prvními monografiemi, s uznáním přijatými v československém i zahraničním odborném tisku, zařadil se Mikulášek mezi nejpřednější naše znalce sovětské literatury a důsledným uplatňováním své promyšlené badatelské koncepce přesvědčil o její oprávněnosti a přínosnosti. V prohloubeném zkoumání ideových a tvaroslovných stránek literárního procesu je v nich novátorským způsobem uplatněna srovnávací historickogenetická a historickotypologická metoda, přičemž důraz je položen na genologické zkoumání uměleckého díla, jehož tvar je nazírán v širších myšlenkových a uměleckých souvislostech, v neustálém srovnávání s žánrovými tendencemi a proměnami v evropském měřítku. Tím je umožněno postžení obecných vývojových rysů daného literárního žánru a získání cenných závěrů a zevšeobecnění, zvláště pokud jde o otázky poetiky komedie a satirických postupů. Výsledky strukturně typologické komparace výrazně vynikly zvláště v pronikavé sondě do novátorské linie ruského

a sovětského dramatu, jejímž byl Majakovskij tvůrčím vývojovým vrcholem. Zároveň dovolila postihnout genetické souvislosti satirické dramatiky Majakovského s humoristickou lidovou tvorbou vzdálených epoch, s dílem Aristofana, Rabelaise, Gogola, Saltykova-Ščedrina, Suchovo-Kobylina a dalších mistrů sociálně politické satiry.

Publikace *Socialistická revoluce a sovětská literatura* přinesla zevšeobecnění bohatých tvůrčích zkušeností a aktuální literárněvědný i kulturněpolitický výklad složitého období formování sovětské literatury, která má klíčový význam pro pochopení závažných estetickoteoretických problémů literárního umění vůbec. Zdůraznila komplexnost pohledu, společenskou determinovanost umění, jeho spjatost a mnohostranné souvislosti se skutečností, nutnost pojímat literaturu v jejím rozvoji, hledat vývojové, ideové a tvárné souvztažnosti, vidět širokou škálu způsobů zobrazování a rozmanitost výrazových prostředků. Uměnovědný výklad má zde přesah do širší problematiky, tvůrčí, žánrově morfologické tendence jsou ukázány na rozsáhlém výkladovém pozadí.

V posledních letech rozšířil M. Mikulášek svůj badatelský zájem o zkoumání estetickofilozofických dimenzí, zákonitostí a tvůrčích principů literatury a umění uplynulé epochy, což našlo výraz v jeho syntetickém estetickoteoretickém spise *Umění životní pravdy* (připraveno k vydání v nakladatelství Československý spisovatel), i o hlubší literárně i estetickofilozofické zkoumání determinant a struktury literárního procesu i artefaktu, o poznávání „genetické existence“ tvarových organismů literatury i o uplatnění moderních interpretačních metod, zvl. aspektů literární sémiotiky. Dokládá to zvláště studie *Román Mistr a Markétka* M. Bulgakova a gnose, *Mýtus v struktuře románů Č. Ajtmatova*, *Pohyb románu* — proměny realismu aj. V těchto genologicky založených studiích se dobírá hlubšího poznání o struktuře a morfologii zkoumaného díla, o žánrově stylových souvislostech a ideově uměleckých vazbách umělce a jeho tvůrčího produktu s realitou i s filozofickými systémy minulých epoch i současnosti. Výsledky svého bádání přednesl na světových slavistických kongresech v Praze (1968), Varšavě (1973), Zagrebu (1978), Kyjevě (1983), Sofii (1988), na kongresech MAPRJAL (Praha 1982, Budapešť 1986, Moskva 1990), na vědeckých sympoziích v Berlíně (1968), Oxfordu (1986), Bristolu (1986), Regensburgu (1989), New Yorku a Bostonu (1990), Harrogradu (1990) i při jiných příležitostech domácího i mezinárodního dosahu.

Svá poznání opřená o žánrově stylovou a estetickofilozofickou analýzu literárního procesu prezentoval M. Mikulášek i ve své činnosti ve sféře literárního i kulturního života. Je třeba ocenit badatelovu schopnost teoreticky adekvátně reagovat na komplex aktuálních otázek kulturněpolitického i uměleckého procesu, aktivně přispívat k utváření literárního vědomí nejen odborných kruhů, ale i širší kulturní veřejnosti. M. Mikulášek nikdy nebyl typem kabinetního vědce odtrženého od veřejného dění. Ve svých funkcích člena Československého komitétu slavistů, vedoucího katedry ruské a sovětské literatury a slovanských literatur při FF UJEP

v Brně, člena redakčních rad časopisů *Slavia* a *Slavica Slovaca*, člena Literárněvědné společnosti při ČSAV aj., stejně jako ve své činnosti ve sféře spisovatelské se vždy živě zajímal a zajímá jak o otázky ryze vědecké, tak i o otázky širšího společenskopolitického i kulturního procesu a dosahu. Na brněnské filozofické fakultě byl již od sedmdesátých let iniciátorem řady mezinárodních geneologických konferencí, koncipoval metodologická východiska fakultního vědeckého týmu zkoncentrovaného kolem katedry ruské a sovětské literatury a slovanských literatur a řešícího úkoly státního vědeckého plánu.

Mikulášková vyhraněná literárněvědná orientace a metodologická koncepcce založená na citlivém strukturně typologickém srovnávání tvaroslovných a žánrových aspektů v širších slovanských a evropských souvislostech, šíře badatelského záběru, vědecká akribie a erudovanost, snaha neustále se vyrovnávat s nejnovějšími myšlenkovými a uměleckými proudy, tendencemi a koncepcemi, schopnost postihovat procesovost a vývojové tendence, adekvátně reagovat na aktuální otázky literárního dění a nalézat příslušná východiska a řešení, vyjadřovaná koncizně, s terminologickou propracovaností a na vysoké jazykově stylistické úrovni — to vše podnětně působí na spolupracovníky a vytváří předpoklady pro další rozvíjení pedagogické, výchovné i vědecké práce daného oboru.

Mikuláškovy mnohorozměrné humanitní zájmy a úsilí o teoretické rozvíjení filologických a uměnovědných oborů jsou organicky spjaty se snahou o co nejširší popularizaci vědeckých poznatků a zajištění hodnotných studijních textů a skript. Pro své posluchače i zájemce z širší veřejnosti připravil skripta *Svět současného sovětského dramatu* (Brno 1981), *Žánrová polyfonie a myšlenkový svět soudobé sovětské dramatické tvorby* (Praha 1990), *Russkaja sovetskaja literatura 1—2* (Praha 1982 až 1985; společně s L. F. Jeršovem), je rovněž spoluautorem *Slovníku slovanských spisovatelů* (Praha 1984).

K připomenutí šedesátin prof. Miroslava Mikuláška připravili jsme sborník příspěvků jeho domácích i zahraničních přátel, spolupracovníků a žáků a v kratičkém nástinu shrnujeme výsledky dosavadní jubilantovy vědecké a pedagogické činnosti. Zároveň mu chceme do budoucích plodných let popřát pevné zdraví a nepomíjející čínorodé zanícení pro výzkumnou i učitelskou práci, aby úspěšně završil všechny své badatelské záměry a nadále vrchovatou měrou přispíval k rozvoji rusistiky a slavistiky, k mezioborovému průzkumu příbuzných společenskovědních disciplín, k hlubšímu poznávání a formování člověka dnešní epochy, spějícího k vyšší vzdělanosti a humanitnímu ideálu a stále více se účastnícího kulturního dění.

Jarmil Pelikán